

Андрија ЂОНОВИЋ*

КОРИШЋЕЊЕ ТУЂЕГ КОМПЈУТЕРСКИ ГЕНЕРИСАНОГ ЛИКА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ: ИЗМЕЂУ ЗАШТИТЕ ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ СВОЈИНЕ И ЗАШТИТЕ ЛИЧНОСТИ

Резиме

Једно од најкарактеристичнијих обележја модерног времена јесте преплитање технологије са свим областима живота. Технолошки напредак олакшава обављање посла у свим областима рада, па тако и у културно-уметничким. Са експоненцијалним растом потенцијалних примена технологије долазе и проблеми, а један од њих је и појава компјутерски генерисаних ликова и интерпретација. Компјутерски генерисани ликови и интерпретације се користе у филмским делима најчешће, као специјални ефекти, али се њихово присуство може приметити и у музичкој индустрији - на концертима или музичким албумима. Коришћење тако створених ликова и интерпретација на први поглед делује недовољно нормирано законима који штите ова интелектуална добра. Док се може тврдити да је овакво коришћење противзаконито уколико је предузето без сагласности појединца чија се добра користе, такође се може тврдити да је и тако створен лик или интерпретација ново дело, па самим тиме и ново интелектуално добро са новим титуларом права. Гране права које се преплићу у овом случају јесу право интелектуалне својине и право личности, које пружају заштиту интелектуалним добрима, односно личним добрима. Сврха овог рада јесте поређење ових права и заштите коју она пружају, коришћењем концептуалне анализе, односно поређењем института који припадају овим правима, а по неколико јасних критеријума. Циљ јесте доказивање да су ови институти комплементарни, односно да у одређеној мери пружају појачану заштиту појединцима, тамо где се „преклапају”, а ширу заштиту тамо где се „не

---

* Докторанд на Правном факултету Универзитета у Београду, andrijadjonovic@gmail.com.

преклапају”. Ради прецизнијег представљања проблема, користимо се сликовитим примерима из скорије праксе који се односе на тему рада.

Кључне речи: Компјутерски генерисани ликови; Интерпретације; Лична добра; Интелектуална добра.

1. Увод

Славни глумац и комичар Робин Вилијамс, који је преминуо 2014. године, урадио је једну, помало неочекивану и за тадашње правне практичаре неуобичајену ствар. Наиме, Вилијамс је право на коришћење сопственог лика, имена, потписа и фотографија завештао фондацији која је основана по његовој изричитој жељи. Последице овакве одлуке познатог глумца састоје се у томе да се не може појавити одобрена реклама било каквог добра или услуге пре истека рока дефинисаног у уговору о оснивању његове фондације. Такође осигурао је да се неће појавити нови комичарски наступ или скеч који би изводио холограм са његовим ликом и, рецимо, да се неће појавити у неком филмском делу у чијем стварању никада није учествовао, а путем коришћења дигиталних технологија.¹

Приметно је да је овакав вид потенцијално штетног, а свакако неодобреног, коришћења лика и дела славних личности присутан већ извесно време. Славне личности често позајмљују свој лик, глас, и имена разним рекламама и комерцијалним али и некомерцијалним подухватима.² Логично, како је њихов лик потрошачима познат, њихово појављивање на добрима и услугама може створити код купаца осећај препознавања и блискости. Проблем који се појављује јесте када се њихов глас, фотографија или лик уопште³ користе без сагласности. Тиме се, поред стварања заблуде код потрошача да ли је одређена славна личност заштитно лице неког производа или не, може такође створити штета одређеној познатој личности и то најмање на два начина.

Први вид овакве штете је изванредно познат – економски. Наиме, да је славна личност контактирана ради потенцијалног ангажмана, те да је њен лик коришћен у рекламне сврхе, свакако би се морао закључити уговор о

1 E. Gardner, „Robin Williams restricted exploitation of his image for 25 years after his death”, *The Hollywood Reporter*, 2015, <http://www.hollywoodreporter.com/thr-esq/robin-williams-restricted-exploitation-his-78529>, приступљено 10.06.2017. На истој адреси је доступан и пун текст уговора о оснивању фондације.

2 T. Ahmad, S. R. Swain, „Celebrity rights: Protection under IP Laws”, KIIT Law School, *Journal of Intellectual Property Rights* 16/2011, 7.

3 У наставку, због економичности, скупно: „лик“.

коришћењу и на основу њега исплатити накнада. У случају неовлашћеног коришћења таква накнада изостаје, те је личност свакако оштећена.

Други вид јесте посредан и тиче се последица таквог коришћења по репутацију одређене личности. Асоцирање појединаца са производама, добрима и услугама које они сами нису одлучили да подрже доводи до могуће промене става јавности о њима, њиховим вредностима и карактеристикама. У добу у коме тренутно живимо, где се поистовећивање са познатим личностима често среће, неретко и у размерама где их појединци ословљавају као „звезде”, „суперзвезде” или чак „иконе”, на тај начин формирано скоро „религијско” искуство може имати велике последице по репутацију, а последично и касније ангажмане. Потпомогнуто модерном технологијом, оваква „култура славних” се шири, јача и досеже до све већег броја људи.⁴ Примери потенцијалног каљања угледа и репутације славних личности су разни и варирају од простог скрнављења дела до његовог изобличавања, рецимо попут коришћења књижевних и филмских ликова у незавидним позама, филмовима за одрасле⁵ или при асоцирању са одређеним политичким идејама које нису нужно оне које и сами деле.⁶

У овом раду првенствено ћемо се фокусирати на обим проблема искоришћавања туђег лика кроз визуру модерне технологије компјутерске генерације ликова. У другом делу рада обрадићемо, укратко, на које се све начине модерна технологија унапредила до мере да може да створи компјутерски генерисане ликове и личности који су по свему истоветни са онима из реалног света. У трећем делу посебну пажњу посветићемо правним институтима који су везани за право личности, онима који су доступни свим појединцима без обзира на њихове правне радње и (не)предузете кораке заштите. Размотрићемо опште услове који су неопходни како би се дошло у ситуацију да право личности пружа заштиту, али и укратко анализирати разлоге постојања тог права, као и дати при-

---

4 D. Milovanović, „Zaštitna lica u medijskim kampanjama neprofitnih organizacija”, *Quarterly marketing journal*, 45/2014, 314 - 315.

5 Примера ради ауторка књига о дечаку чаробњаку Харију Потеру, Џ. К. Роулинг, имала је проблема са управо оваквим видом злоупотребе. За више детаља, као и текст опомене пред утужење коју су њени адвокати упутили произвођачу такав материјал вид: <https://www.lumendatabase.org/notices/1182#>., приступљено 10.06.2017.

6 „Grupe S.A.R.S. i Marcelo tuže SNS”, *Вечерње новости online*, 2011, <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:318642-Grupe-SARS-i-Marcelo-tuze-SNS>, приступљено 10.06.2017.

мере који су релевантни за тематику којом се рад бави, односно компјутерско генерисање ликова.

У четвртном делу рада осврнућемо се на правне институте које пружа право интелектуалне својине, а који се могу применити на проблем којим се рад бави. У већини случајева у којима се може претпоставити постојање проблема коришћења туђег лика, нарочито компјутерски генерисаног, често се може говорити о ауторским делима, интерпретацијама и другим интелектуалним добрима која се користе, било да је у питању нечија беседа, плес, песма, глума.⁷

У петом делу рада упоредићемо различите аспекте правне заштите која се компјутерски генерисаном лику и интерпретацији пружа у праву интелектуалне својине, с једне стране, и праву (заштите) личности, с друге стране. Настојање у овом раду биће да се покаже како су право заштите личности и право интелектуалне својине усклађени по погледу добара која настоје заштитити и да у оном делу у којем се та добра преклапају постоји комплементаран однос који пружа више заштите. Шести део рада посветићемо кратком закључку са разматрањима последица изнетих анализа и погледом на будућност обима и могућности правне заштите коришћењем поменутих института.

2. Утицај модерне технологије на тржиште компјутерски генерисаних ликова и интерпретација

Технологија је одувек била коришћена ради унапређивања садржаја који потрошачи конзумирају путем добара које ствара индустрија забаве, културе и уметности. Сlike, песме и филмови у последњих четрдесет година, нарочито након популаризације жанра научне фантастике, користе скоро неизоставно неки вид компјутерског побољшања. Како се сама наука, а последично и технологија, развијају, тако се и ове техничке интеграције побољшавају и временом постају све теже за разликовање од оних које то нису.

Највећи помак у развоју и примени оваквих технолошких измена донео је управо развој, омасовљење коришћења и константан напредак рачунара, односно компјутера. Компјутер омогућава креаторима разних дела да са њима експериментишу, да их накнадно дорађују и прерађују, а и да својеврсна дела створе „ни из чега”. Компјутерско генерисање, наиме, омогућава професионалним дизајнерима да скицирају и генеришу

---

7 У наставку: „интелектуално добро“.

интерпретације, као потпуно аутономно створена и оригинална ауторска дела без употребе класичних помагала, попут филмске камере, студија за снимање музике или четкице и платна.

Тема овог рада јесте специфична употреба компјутерског генерисања туђег лика. Компјутерски генерисани ликови (енг. *Computer generated imagery, CGI*) постају све учесталији у производњи филмских, али и осталих дела. Они омогућавају творцима да инкорпорирају елементе специјалних ефеката какви до сада нису били могући. Током последњих петнаестак година, компјутерска и технолошка револуција је и ово променила. Тренутно, аудиовизуелна дела користе технологију која је толико напредна да потрошачи, на први поглед, не могу уочити разлику. Ово је значајан помак јер је до сада коришћење компјутерског генерисања било или лако уочљиво, па тако подложно разликовању од стране посматрача, или је у потпуности било коришћено да створи сваки аспект филма – па је тако више личило на дело које је у потпуности анимирано.⁸

Тако, није тешко замислити колико је компјутерско генерисање слика моћно, ако се узме у обзир да је већ успела да подмлади глумце,⁹ створи холограме преминулих певача, практично „оживи” преминуле глумце или једноставно угради ликове у видео игре и остале творевине. Фотореалистична депикција ликова, која стреми да их створи тако да се не могу разликовати, постаје све чешћа, у смислу да су ликови створени на такав начин уверљиви и човеколики.¹⁰ Један скори пример оваквог компјутерског генерисања, који је уз то изазвао јаку реакцију јавности јесте оно које је омогућило „ожиљавање” улоге негативца Мофа Таркина,

8 Рецимо, примери филмских дела која користе компјутерско генерисање лика заједно са „правим” уметницима и глумцима јесу „Ратови звезда епизода 1: Фантомска напаст” или трилогија „Господар прстенова”. Са друге стране, у потпуности анимирана дела, али која се труде бити што је могуће реалистичнија, су она попут „Финална фантазија: духови унутар” или „Поларни експрес”, која анимирају људске ликове са великим процентом сличности са правим глумцима који позајмљују гласове. Ипак, у свим претходно наведим делима се могло препознати који делови су компјутерски генерисани, чак и од стране лаика.

9 На пример, глумац Џеф Бриџис за потребе филма „ТРОН” или глумица Кери Фишер за потребе филма „Ратови звезда: Одметник 1”. За више вид. Е. Ditzan, „TronLegacy' Star Jeff Bridges explains how he plays his younger self”, <http://www.mtv.com/news/1644706/tron-legacy-star-jeff-bridges-explains-how-he-plays-his-younger-self/> и А. S. Levy, „'She squealed with delight': Carrie Fisher was very happy with Princess Leia's appearance in Rogue One: A Star Wars Story“, *Dailymail.com*, <http://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-4096860/Carrie-Fisher-happy-Princess-Leia-s-appearance-Rogue-One-Star-Wars-Story.html>, приступљено 10.06.2017.

10 Т. Mason, „CG 101: A Computer Graphics Industry Reference”, 1999, 160 и 161.

чији је глумац, чувени Питер Кушинг, преминуо 1994. Године, а за потребе филма „Ратови звезда: Одметник 1”.

Упркос тенденцији филмских продукцијских кућа да често, једноставно, промене глумце који играју одређене улоге, ствараоци „Ратова звезда” решили су да прибегну компјутерској помоћи и, практично, креирају сопственог, у стварном свету непостојећег, глумца. Продуценти су прибавили неопходну дозволу за коришћење лика и сличности Питера Кушинга од његових правних следбеника, тиме заобилазећи сваки потенцијални проблем ка коначном креирању свог дела. Проблем, са друге стране, је често постављено питање шта сада спречава продуцентске куће да, једноставно, креирају своје глумце и праве потпуно независно, филмска дела без и једног јединог глумца или уметника. Наведено не само што би угрозило егзистенцију уметника који се баве овом граном индустрије културе, нарочито имајући у виду да су могућности које овако креиран лик има ограничене једино маштом аниматора док су реални глумци ограничени својим способностима, развојним путем и осталим психофизичким карактеристикама које не постоје, односно лако су изменљиве код компјутерски генерисаних модела, већ би такође отворило и етичка питања о искоришћавању лика преминулих особа.¹¹ Ако је технологија постала могућа, које су препреке потенцијалној злоупотреби, односно коришћењу таквог, туђег компјутерски генерисаног лика или интерпретације? Творци филма „Ратови звезда: Одметник 1” наводе да су шансе да се тако нешто понови у скоријој будућности мале, с обзиром на то да је „оживљавање” Питера Кушинга одрађено из специфичних разлога за потребе приче, мада тај аргумент је посве арбитран и може га употребити било који филмски продуцент, али и чињенице да су трошкови креирања таквог лика често прохибитивни, неопходна техника компликована, а процес спор.¹² Може се закључити да проблем остаје у домену потенцијалног, нарочито имајући у виду препреке које су творци филма имали, а који су на свом располагању имали пуну моћ Дизни корпорације (енг. *The Walt Disney Company*), једне од најмоћнијих и најбогатијих на свету.

11 На пример, уколико је Елизабет Тејлор у својој изведби Клеопатре остала ненадмашна до те мере да је потенцијални гледаоци филмских дела изједначавају са том улогом – лако је замислити ситуацију у којој свака следећа итерација филма о чувеној египатској краљици у себи садржи и компјутерски генерисани лик госпође Тејлор.

12 D. Itzkoff, „How ‘Rogue One’ Brought Back Familiar Faces”, *The New York Times*, 2016, https://www.nytimes.com/2016/12/27/movies/how-rogue-one-brought-back-grand-moff-tarkin.html?_r=4, приступљено 10.06.2017.

Технологија генерално има тенденцију да, својим омасовљавањем, временом постане све чешћа, јефтинија и доступнија људима. Стога, ваља размотрити правне институте који су на располагању појединцима у сврху заштите сопственог лика и дела, те ћемо се у наставку овог рада бавити двама областима права које су у најбољој позицији да такву заштиту и пруже – права заштите личности и права интелектуалне својине.

3. Право заштите личности

Право заштите личности¹³ подразумева заштиту личних права, односно субјективних права на личним добрима, која између осталих подразумевају и право на пијетет, достојанство, част, углед, приватност, лик, глас, личне податке, идентитет и име. Ова добра су међу онима која су најнепосредније повезана са особом, која су најприроднији израз његовог постојања. Сваки индивидуални израз поједине особе, односно њиховог ума, такође, представља лично добро које се може штитити правом личности, на пример фотографије портрета личности или лични дневници, односно она добра на којима се могу засновати стварна права. Надаље, на одређеним умним, односно интелектуалним добрима, се може стећи право интелектуалне својине, на пример патент на проналаску којим се решава одређени технички проблем, или ауторско право на ликовном делу.¹⁴

3.1 Разлози заштите личности и садржина права

Лична права су, по својој дефиницији, врло широко дефинисана и одувек су остављала простора законодавцу да, по потреби, мења и уводи нове санкције када утврди да за тако нешто постоји потреба. Наиме, права личности су заштићена бланкетно, у смислу да постоји генерална гаранција да је личност неповредива, без изузетака, али се конкретизација тог круга права врши од случаја до случаја, јер се нове опасности за повреду личности појављују релативно често.¹⁵

Начин на који нас други људи перципирају, изводе закључке и формирају претпоставке и ставове, а који консеквентно утичу на наш углед, однос са другима и позицију у друштву је блиско повезан са могућ-

13 Права личности су у нашој правној терминологији позната још и као лична права. Терминологија која ће се даље користити у раду је, пак, „права личности“.

14 О. Станковић, В. Водинелић, „ Увод у грађанско право“, пето неизмењено издање, 2007, 120 – 122.

15 *Ibidem*, 122 – 124.

ношћу појединца да контролише, у највишем могућем степену, своју репутацију и несметано ужива или располаже својим личним добрима. Стога, јасно је зашто је оправдано признати појединцима контролу над личним добрима, односно постојање права личности. Такође, следствено свему изнетом, лако се може закључити како се, нарочито у свету познатих и славних личности, формира и финансијска, односно економска ситуација индивидуа на основу њихове репутације, колико су, на пример, велике компаније, филмски студији, продуцентске куће и медијске корпорације спремне да се са њима асоцирају, граде сарадњу и представљају у свету делећи одређене вредности и принципе у очима потрошача.¹⁶

Садржина права личности може бити у томе да њихов ималац може да их несметано ужива или да им располаже. Располагање, даље, може да подразумева фактичко коришћење извесног добра, или правно – одрицање и преношење. Приликом преношења, рецимо права на објављивање дневника, може се захтевати накнада или компензација. Такође, приликом одрицања, рецимо употребе свог имена као жига, се не врши бланкетно одрицање већ само у конкретном, поједином случају, односно оним ситуацијама које бивају покривене склопљеним споразумом. С тим у вези, могућ је пренос права на објаву фотографије или филма који садржи лик одређене особе.¹⁷ На даље, обавезе трећих лица су да морају прибавити сагласност ради могућности предузимања одређене радње. Проблем који се овде увиђа јесте да личноправни захтев за престанак вршења одређене радње, настаје тек након што се та радња спроведе, а када штета већ може да настане и посредством модерне технологије прошири тржиштем. Оваква реактивност, иако не идеална, најбољи је механизам тренутно, али захтева висок ниво пажње код појединаца, тј. да стално буду на опрезу да ли их неко на овај начин штети. Па ипак, у случају познатих и славних личности, овакав приступ прегледању тржишта је постао рутинан. Са друге стране, јасна предност права личности у овом аспекту јесте што она постоје сама по себи и не захтевају регистрацију, подношење

---

16 На пример, у случају у коме нека позната личност може постати заштитно лице одређене компаније или производа, али да нити један разлог из ког је појединац у питању познат јавности нема везе са датим производом или његовим способностима и карактеристикама. За више о овоме вид. D. Milovanović, *op. cit.*, 312 и даље.

17 С тим што се мора водити рачуна да лично добро које се преноси није веће вредности од самог права слободе располагања, да не сужава претерано слободу лица или се коси са моралом, како наводи Водинелић у *Ibidem*. Ипак, с обзиром на брзе промене света, како технолошке тако и остале, пропратне, дефиниција тога шта се ”коси са моралом” ће се мењати по тумачењу судова.

захтева или обележавање било какве врсте.¹⁸ Такође, често се могу прописати и изузеци, односно ограничења личних права, на пример уколико законодавац одмери да је остварење каквих других интереса важније може прописати изузетак, рецимо код права информисања о животима познатих личности, али у оној мери у којој се те ограничење врши сразмерно, одмерено и не прекомерно.¹⁹

Овакав генерални став праксе и законодавства доводи до тога да се може разумно очекивати појава клаузула у уговорима са познатим личностима која стипулише да одређена лична права морају пренети на продукцијску кућу, а како би та кућа касније могла да их мења, прерађује и тако користи у комерцијалним настојањима. Последично, уз обраћање посебне пажње приликом састављања уговора, може се избећи подоста проблема, али са успешношћу која зависи од квалитета правног саветовања и заступања, а која често корелира са финансијским средствима која ојачавају преговарачку позицију.²⁰

3.2 Заштита коју право личности пружа у визури модерне технологије

Начелно, проблем са претходно анализираним заштитом коју пружа право личности, постоји и јасно је изражен уколико се у анализу уведе модерна технологија. Компјутерска генерација може се искористити за стварање слике и звука, а њом се може и манипулисати зарад стварања, рецимо, сеценског наступа тако створеног лика, али остаје питање претходног и накнадног правног регулисања односа између свих укључених актера.

Опште гледано, уколико је у питању преминула особа за коришћење чијег лика и интерпретације су његови правни следбеници дали сагласност – са аспекта права личности не постоје проблеми. Лик, интерпретације или било које друго лично добро су, за специфичну употребу, слободни за коришћење. Проблем настаје са чињеницом да, уколико је

18 Мада, када би могла да постоји нека техника обележавања, као превасходно у англосаксонском праву, у случају ауторског дела знаком „©” (енг. *Copyright*) или заштићеног жига знаком „™” (енг. *trademark*), а у сврси јасног скретања пажње трећим лицима постојања права и следствене заштите, односно обавезе нечињења, можда би долазило до мање проблема.

19 О. Станковић, В. Водинелић, *op. cit.*, 124 – 128.

20 М. S. Drecolias, „Tupac and beyond: The implications of the Tupac hologram on copyright and the right of publicity and what it may mean for the future of music”, *eRepository @Seton Hall*, 2014, 7. Доступно на: http://scholarship.shu.edu/student_scholarship/427/, приступљено 10.06.2017.

модерна технологија искоришћена да створи потпуно нову интерпретацију користећи се елементима неких претходних, таква творевина представља ново, одвојено, интелектуално добро на којем његови творци стичу права интелектуалне својине. Уколико се односи заинтересованих страна не уреде детаљно претходно, касније може бити тешко изнаћи шта тачно говоре важећи прописи по питању заштите интереса инволвираних актера, с обзиром на недостатак релевантне судске праксе и искуства правних заступника и судија у овој области.

Проблем коришћења туђег компјутерски генерисаног лика, али и интерпретације у овом случају, можда се најбоље види кроз холограмски наступ Тупака Шакура, репера који је преминуо 1996. године, али је 2012. „васкрснут” са новим наступом на једном музичком фестивалу, уз помоћ модерне технологије.²¹ Тај наступ је изазвао велику пажњу код његових обожавалица, продаја његових плоча је драстично скочила, а појавили су се и планови да се холограм пошаље на турнеју. Иако су његови правни следбеници дозволили да се догоди извођење неколико песама на том музичком фестивалу, веће је питање ко полаже права на његов холограм као такав? Јер, иако су можда саме интерпретације и коришћење његовог лика дозвољени за специфичну употребу, холограм је ипак технолошка творевина других субјеката. Иако право личности може спречити, односно заштитити, употребу његовог лика и сличности, неоспорно је да су холограм и таква интерпретација ново интелектуално добро те да, услед недовољно развијене праксе, потенцијални сукоби, несугласице и спорови бивају у многоме под утицајем финансијске јачине појединаца и вештине њихових правних заступника.²²

Закључак јесте да право заштите личности пружа релативно добру заштиту самог лика, али да у случају у коме се тангира и ауторско дело или интерпретација, право интелектуалне својине мора пружити јачу заштиту поменути интелектуалним добрима.

4. Право интелектуалне својине

Право личности за свој предмет има, превасходно, заштиту самог лика, а о њему се, као концепту, у теоријским дискусијама често распра-

---

21 D. Mayoras, „What does Tupac’s hologram mean for other celebrity estates”, Forbes, 2012, <http://www.forbes.com/sites/trilandheirs/2012/04/23/what-does-tupacs-hologram-mean-for-other-celebrity-estates/#2fa8e583122a>, приступљено 10.06.2017.

22 M. S. Drecolias, *op. cit.*, 4 – 7.

вља са филозофских аспеката. Насупрот праву личности, право интелектуалне својине за свој циљ има, врло конкретно, стимулисање тржишта у смислу креирања подстицаја за стварање оних интелектуалних добара које поспешују тржишну ефикасност. С тим у вези, већи део института права интелектуалне својине штити имовинске интересе, али неки штите и оне личног карактера.

Коришћење туђих информација, идеја, творевина и знања, интелектуалних добара уопште, омогућава ефикасно стављање целокупне сфере друштвене баштине и досадашњих креација у продуктивну функцију. Имитирање идеја других особа, њихово прилагођавање сопственим потребама и стављање у онај контекст који је најбоље прилагођен индивидуалној потреби и жељи, као и нијансирано мењање у сврси тих циљева јесте најрационалнији начин задовољавања, како колективних тако и индивидуалних потреба. Уколико се на овакав начин изједначе они појединци који стварају са појединцима који искоришћавају поменута интелектуална добра угрожава се економски подстицај стваралаца да наставе са својим активностима. На тај начин се, поред услова за опстанак оних који стварају, доводи у питање, последично, развој самог друштва.²³ Управо из ових супростављених разлога право интелектуалне својине има компромисан карактер – у функцији заштите субјеката који стварају интелектуална добра, с тим да су начин и мера те заштите такви да не угрожавају развојне интересе заједнице већ подстичу развој.²⁴ Вреди подвући и највећи проблем који право интелектуалне својине, али и право својине уопште, има са личности, а то је управо преносивост. Одређених права на личним добрима, која тако постоје, појединац се може одрећи или их изменити, рецимо уговорним путем, али је њихова кључна карактеристика везаност за личност. Са друге стране, право интелектуалне својине постаје све више третирано као добро, односно као преносиво средство, у пословном свету, налик на остала преносива средства попут некретнина или тешке машинерије.²⁵

Као што је познато, право интелектуалне својине је заједнички назив за неколико правних грана које се традиционално сврставају у две групе: ауторско и сродна права и право индустријске својине.²⁶ Оне групе

23 С. Марковић, Д. Поповић, *op. cit.*, 24 - 25.

24 *Ibidem*, 24.

25 D. Vaver, „Does intellectual property have personality?“, *Rights of personality in Scots law: a comparative perspective*, (eds. R. Zimmerman, N. R. Whitty), University of Dundee Press, 2009, 407.

26 С. Марковић, Д. Поповић, *op. cit.*, 21 и даље.

права које су од интереса за анализу овог рада јесу ауторско права, право интерпретатора и право жига, односно они институти тих области који штите ауторска дела, интерпретације и ознаке заштићене жигом. Зарад јасноће анализе која ће уследити, а како би се најбоље разрадио однос института права личности и права интелектуалне својине, кратко ћемо посветити пажњу начелним разматрањима управо тих области права интелектуалне својине.

4.1 Ауторско право

Ауторско дело, које се дефинише као људска творевина која има духовни садржај, одређену форму и која је оригинална, заштићено је субјективним ауторским правом које штити ауторове моралне и материјалне интересе, односно личне и економске. Циљ овог права јесте заштита личноправних интереса аутора, али и њихових имовинских интереса. Претходна дефиниција ауторског дела подразумева да је оно, само по себи, директан израз личности аутора, тесно у вези са личношћу аутора. Чак и мали, најситнији део специфичног, индивидуалног духовног печата аутора чини дело другачијим од осталих и доводи до испуњења услова оригиналности.²⁷ Обим заштите ауторског дела је дефинисан степеном оригиналности јер је то онај израз личности који дело чини посебним и другачијим од других, а ту важи правило да што је тај степен већи, толико је и сама заштита већа.²⁸

Важна напомена мора се тицати претходно поменуте ситуације, нарочито примера холограма Тупака Шакура, али која се донекле може назрети и у претходно поменутој рекреацији Питера Кушинга. Наиме, у случају у коме се одређено ауторско дело у великој мери ослања на неко претходно, које га измењује и у коме се може препознати изворно ауторско дело, али које ипак има и сопствени оригинални печат,²⁹ назива се дело прераде.³⁰ Проблем које се појављује јесте у доказивању и подвлачењу управо тог, додатног, дела које је оригинално и које на први поглед не може бити лако уочљиво.

---

27 *Ibidem*, 37 – 40.

28 *Ibidem*, 41 и 42.

29 С. Марковић, Д. Поповић, *op. cit.*, 44.

30 Најближи пример овоме може се видети релативно често у свету музичких дела, односно у ситуацијама у којима различити извођачи изводе дела у различитим аранжманима и на другачије начине, на тај начин их прерађујући.

Наравно, како се могућности технологије буду мењале, тако за потребе компјутерске генерације туђег лика више неће бити неопходна друга особа која носи посебно одело које на себи има маркере које компјутер обрађује и уноси у даљу програмску обраду, а како би створио слику туђег лика.³¹ У тим ситуацијама, у којима се на „подлогу” једног, рецимо глумца, у потпуности наноси лик, глас и свеопшта сличност другог лика, ствара се посебан проблем у питању – чија је интерпретација? Сама глумачка интерпретација је често уговором потпуно пренета на продукцијску кућу. Препрека да филмски студио искористи претходни наступ у неком филмском делу као основу за нешто потпуно ново лежи само у обавези да се захтева сагласност глумца који је оригинални извођач, или његових правних следбеника.³² У случају у коме се таква сагласност добије новонастало интелектуално добро је, делом, дело „новог” глумца, али донекле и „старог” глумца. Ипак, не може се говорити о коауторском делу како, у том случају, изостаје намера оба субјекта за стварање коауторског дела. Такође, постоје и одређена ограничења ауторског права, у случајевима у којима су посредни важнији интереси, а попут јавне сигурности, правосуђа и слично, а најчешће се прописује суспензија искључивих права и права на накнаду.³³ И даље, у случајевима који се најчешће показују у пракси у случају сукоба приватних интереса тешко да се може говорити о ситуацијама у којима је оправдано ауторско право ограничити.

31 D. Itzkoff, *op. cit.*, https://www.nytimes.com/2016/12/27/movies/how-rogue-one-brought-back-grand-moff-tarkin.html?_r=5, приступљено 10.06.2017.

32 У склопу овлашћења која се признају ауторима налазе се личноправна и имовинско правна овлашћења, а у оквиру обе групе се налазе посебна овлашћења која могу бити релевантна у случајевима који се овде наводе.

Личноправна овлашћења која ауторско право признаје аутору дела јесу овлашћење на признање ауторства (право патернитета), овлашћење на назначење имена аутора, на објављивање дела, на супротстављање недостојном коришћењу дела, али и право на заштиту интегритета дела. Последња два овлашћења могу послужити приликом заштите специфично у овим ситуацијама уколико би, рецимо, неко решио да створи компјутерски генерисани лик неког певача или певачице, а како би њихово музичко дело у некој новој изведби скрнавио, исмевао или извргавао руглу.

Имовинскоправна овлашћења, са друге стране, штите економске интересе које аутор може имати у вези са својим делом као са потенцијалним привредним добром. Аутори ова овлашћења могу, што и често раде, пренети на економске субјекте на тржишту. Ова овлашћења, између осталих, укључују и овлашћење на прераду дела које може, донекле, више осигурати ауторе уколико на тај начин блокирају стварање потенцијалних дела прераде над којима се могу стећи субјективна ауторска права аутора дела прераде, а тиме и избећи потенцијално компликована дебата о детекцији степени оригиналности „новог” аутора.

33 *Ibidem*, 76 – 79.

4.2 Право интерпретатора

Предмет права интерпретатора јесте интерпретација, радња која се састоји у ангажовању човека да личним изражајним могућностима саопшти одређени духовни садржај, који мора бити ауторско дело. Личноправна овлашћења која право интелектуалне својине признаје интерпретаторима јесу право патернитета, овлашење да име интерпретатора буде назначено на примерцима интерпретације, али и овлашћења на супротстављање недостојном коришћењу интерпретације и на заштиту интегритету интерпретације.³⁴ Последња личноправна овлашћења, на супротстављање недостојном коришћењу и на заштиту интегритета интерпретације, могу послужити приликом заштите у специфичним ситуацијама којима се бави овај рад, а аналогно начину на који се то може десити са сличним овлашћењима о којима је било речи изнад, када се разматрало ауторско право.

Имовинскоправна овлашћења интерпретатора укључују она која су искључивог и она која су неискључивог карактера. Искључива имовинскоправна овлашћења су на снимање и умножавање примерака интерпретације, на стављање у промет примерака интерпретације, на давање примерака интерпретације у закуп, на емитовање интерпретације уживо, али и интерактивно чињење интерпретације доступном. Неискључива имовинска овлашћења, са друге стране се свode на право интерпретатора да потражује накнаду за следеће радње, али не и на спречавање других да чине, а оне укључују јавно саопштавање снимљене интерпретације која се емитује, емитовање снимљене интерпретације, јавно саопштавање интерпретације са носача звука, али и продају техничких уређаја подобних за умножавање снимљене интерпретације.³⁵ Дакле право интерпретатора је у овом смислу ограничено – све и да има право према трећем лицу које креира компјутерски генерисану интерпретацију, на пример холограм, у најбољем случају има шансе да оствари накнаду, али не и да спречи такву радњу, барем користећи се институтима права интелектуалне својине.³⁶

4.3 Право жига

Право жига представља скуп правних прописа којима се уређује материја правне заштите ознаке жигом, односно субјективно право

---

34 *Ibidem*, 83 – 85.

35 *ibidem*, 85 – 87.

36 Наравно, у случају непостојања сагласности на коришћење лика појединца у питању, могу се искористити претходно наведена права личности.

индустријске својине које за предмет заштите има ознаку којом носилац жига обележава свој производ или услугу у привредном промету, а у циљу постизања дистинктивности свог производа. Носилац права жига може да дозволи или забрани другоме коришћење своје жигом заштићене ознаке. Функције жига су управо постизање разликовања производа, указивања на његово порекло, остваривање гаранције квалитета као и рекламе на тржишту.³⁷

Жигом заштићена ознака је регистрована за одређену категорију робе, мора бити дистинктивна и не сме бити супротна закону и моралу, али не сме бити слична или истоветна са раније заштићеном или пријављеном ознаком другог лица за истоветну или сличну робу, али ни оној која је учесницима у промету несумњиво позната, чак и ако није пријављена или регистрована као жиг, као што не сме бити слична или истоветна чувеној ознаци – без обзира на робу. Оно што је можда најзанимљивије када је у питању право жига, јесте да жигом заштићена ознака не сме садржати или подражавати, између осталог, име или лик живе, умрле или знамените личности.³⁸ Заштита права личности заједно са правом жига, у оквиру права интелектуалне својине, пружа заштиту оним појединцима који су регистровали на пример своје лично име,³⁹ као што то познате личности умеју често да раде за одређене производе, али и за друге потребе уколико је њихово лично име постало толико блиско асоцирано са одређеним добром, да им се може признати право жига.⁴⁰ Проблем је што се лично име често не може заштитити жигом, што га оставља да буде заштићено путем права личности.⁴¹ Ипак, може се аргументовати да и није неопходно штитити лично име путем права жига уколико оно није искоришћено за обележавање специфиче, робе или услуге, а поготово како није ретко да две особе деле истоветно лично име те би

---

37 С. Марковић, Д. Поповић, *op. cit.*, 150 – 153.

38 *Ibidem*, 154 – 158.

39 Наравно, лично име које се на овакав начин користи ради остваривања дистинктивности на тржишту је скоро увек стилизовано на посебан начин, па самим тиме има степен оригиналности.

40 С. Hill, „Can celebrities trademark their names”, Legalzoom, <http://info.legalzoom.com/can-celebrities-trademark-names-23526.html>, приступљено 10.06.2017.

41 J. D. Lipton, „Celebrity in Cyberspace: A Personality Rights Paradigm for Personal Domain Name Disputes”, *Washington and Lee Law Review*, 65/2008, 1449.

признавање права жига једном од њих спречило другу да ужива пуно право личности које дозвољава употребу властитог имена.⁴²

Алтернативно, један од разлога из којих би нека позната личност желела да региструје своје лично име са одређеном робом или услугом, а у смислу жигом заштићене ознаке, може да се пронађе и у дефанзивној равни. Наиме, уколико не жели да њено име буде на било који начин асоцирано са, рецимо, газираним напицима или компјутерима, регистрација личног имена као жигом заштићене ознаке може додати још један, јак, а у правном погледу често коришћен основ, за одбрану, нарочито када се има у виду фреквентност спорова који се воде око жигова и тако заштићених ознака.⁴³

5. Компатибилност или конкурентност права личности и права интелектуалне својине

Досадашња анализа покрила је обим проблема компјутерски генерисаних ликова и интерпретација, модерних технологија коришћених за њихово стварање и потенцијалне развојне могућности и учесталости коришћења истих, а и правне институте и могућности заштите које су на располагању појединцима путем права личности и права интелектуалне својине. У наредном сегменту до сада обрађене правне аспекте ставићемо у заједнички контекст, кроз призму модерне технологије и компјутерског генерисања. Након тога приступићемо директном поређењу права личности и права интелектуалне својине по критеријумима диспозитивности, односно слободе воље појединаца да заштиту и стекну,⁴⁴ по питању трајања заштите и шта се са њом догађа у случају смрти особе, по томе колико је трећим лицима јасно и лако да уоче постојање заштите, накнаде у случају постојања повреде, као и по питању обима заштите који је пружен, а и колико је вероватно да појединци заштиту успешно и остваре.

У контексту, чак и теоретског приступа праву интелектуалне својине, постоји консензус да је интелектуално добро израз ума, односно личности појединца, а посебно у теоријама личности инспирисанима

---

42 Има неких сугестија и индикација, у одређеним арбитражама и случајевима, да име аутора креативног дела може бити третирано и регистровано као жигом заштићена ознака, па тако у *Julia Roberts v Russel Boyd*, WIPO case No. D2000 – 0210, 2000, www.wipo.int/amc/en/domains/decisions/html/2000/d2000-0210.html, приступљено 10.06.2017. За више о овом случају, али и сличнима вид. у J. D. Lipton, *op. cit.*, 1457 и даље.

43 *Ibidem*, 1460.

44 Односно, да ли морају да се одлуче да буду заштићени или им та заштита припада *ex lege*.

делима Хегела.⁴⁵ Израз тога се може видети и у чињеници да право интелектуалне својине признаје личноправна овлашћења ауторима и интерпретаторима што потврђују и међународне конвенције.⁴⁶ Управо тако је у Бернској конвенцији о заштити уметничких и књижевних дела⁴⁷ истакнуто како: „...независно од имовинских права аутора и чак и после уступања ових права, аутор задржава право на признање да је он творац дела и право да се противи сваком искривљавању, сакаћењу и другој измени дела или свакој другој повреди тог дела, што би ишло на штету његове части или његовог угледа”.⁴⁸

Када неки аутор креира одређено дело он ради више од простог стварања објекта за експлоатацију и економско искоришћавање. Аутор пројектује у свет део своје личности и излаже је „суровости јавности“, па самим тиме потенцијалне штете и негативни ефекти те чињенице нису само економске природе, а такву штету ауторско право такође мора пробати да спречи.⁴⁹

Следи да су могуће штете економског и репутационог карактера, те да право као целина мора штитити обе, што управо и чини путем права интелектуалне својине која признаје ауторима, али и интерпретаторима, личноправна и имовинскоправна овлашћења по питању заштите својих ауторских дела, односно интерпретација. Уколико не постоји интелектуално добро као такво, не може постојати ни економска штета, па се онда мора заштита тражити у домену права личности.

И поред свега, постоји велики број оних добара која једноставно не могу бити предмет заштите путем права интелектуалне својине. На пример, све оно што право категорише као идеје или принципе, а попут куварских рецепата или инструкција за састављање и израду намештаја па чак и комичарских скичева и шала. Наравно, уколико је претходно створено и забележено на носачу или креирано на оригиналан начин – на њима се

45 A. D. Moore, „Personality – based, Rule – Utilitarian, and Lockean Justifications of Intellectual Property”, *The Handbook of Information and Computer Ethics* (ed. K. E. Himma, H. T. Tavani), 2008, 105.

46 Па тако и Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине – TRIPS споразум – у својим члановима 5 па на даље, а у којима говори о правима извођача.

47 У даљем тексту: Бернска конвенција.

48 Члан *bis* Бернске конвенције, Закон о ратификацији Бернске конвенције за заштиту књижевних и уметничких дела, „Службени лист СФРЈ“, бр. 14/75 и „Службени лист СФРЈ – Међународни уговори“ бр. 4/86 – уредба.

49 M.A. Roeder, „The doctrine of moral right: A study in the law of artists, authors and creators”, *Harvard Law Review*, 53/1940, 554.

може засновати право интелектуалне својине које би их штитило, али само за конкретне примерке и забележене интерпретације – и даље ништа не би могло да спречи треће лице да користи одређени рецепт који је, напослетку, само сет упутстава. Иако креатори добара која нису подобна да буду заштићена на овакав начин изналазе друге начине како би заштитили своје интересе, јасно је да право интелектуалне својине не може да их у потпуности заштити.⁵⁰ Премда је обим заштите и уопште обим добара које право интелектуалне својине штити широк и служи економским интересима актера на тржишту, не може се оспорити да не штити у потпуности све изразе личности. Самим тиме, право заштите личности, на условно речено резидуалан начин, доводи до потпуне заштите личности, односно лика и израза индивидуа, мада нема за приоритет економску заштиту. Све остало што јесте могуће заштитити, поготово путем права интелектуалне својине, ужива економске подстицаје такве заштите који их подстичу на усавршавање и стварање нових добара.⁵¹

Са тако конципираном заштитом, где ипак мали број интелектуалних добара може проћи незаштићено, сами појединци који би да их заштите проналазе начине у циљу заобилажења недостатака правног система. У случају претходно поменутих комичара, али и глумаца, музичара па и у оквиру академских кругова, формирају се заједнице које саме спроводе санкције у случају, рецимо копирања комичарског наступа или публиковања рада који је академски плагијат,⁵² а које оперишу по принципу забране учествовања у одређеним позориштима, забране публиковања радова у одређеним научним часописима и слично.

Као што смо већ до сада навели, највећа претња постоји управо у виду дигиталне манипулације технологијом у сврси креирања нових дела или интерпретација које се касније промећу. На сличан начин на који је проблем ауторима музичких дела пиратерија – сада, захваљујући процесу анимације и могућности да се створи изразито уверљива рекреација људског лика, звука и гласа – највећа претња ауторима је стварање нових „интерпретација”, њихових наступа или филмског „снимка” са њиховим

---

50 E. L. Rosenblatt, „Intellectual Property’s Negative Space: Beyond the Utilitarian”, *Florida State University Law Review*, 40/2013, 441 – 447.

51 *Ibidem*, 453 и 454.

52 Иако ове санкције нису правне природе и нису део права интелектуалне својине или права личности, вреди напоменути их барем као алтернативу или пример сналажљивости субјекта на тржишту. За више информација о овим методама, али заједницама, као и примерима злоупотребе вид. у *Ibidem*, 468 – 473.

ликом, а који су више од пуке копије. Сврха трагања за оптималном заштитом интереса извођача јесте управо у решавању питања проблема страха од технолошке незапослености, неовлашћеног искоришћавања, умножавања и стављања у промет⁵³ примерака њихових дела, али и контроле сопствене репутације, односно комерцијалне употребе сопственог идентитета.⁵⁴

Сходно томе, право интелектуалне својине кроз заштиту интегритета дела ради управо то – штити и углед аутора на посредан начин тиме што штити одређен израз његовог идентитета, односно личности, од измена, промена, уништења или скрнављења. Аналогно томе, у контексту анализе компјутерски генерисаних ликова и интерпретација – тиме што је неко платио за примерак неког дела или интерпретације, коју би касније могао да искористи за стварање нових или њихову прераду, на пример ако интерпретацију са видео снимка „преточи” у холограм, нема за право да такве радње и предузима.⁵⁵

На основу свега изложеног може се уочити комплементарност права заштите личности и права интелектуалне својине, које штите „две стране истог новчића“, али на другачије начине и са приметним разликама. Конкретно, ове разлике постоје по барем шест критеријума.

Први критеријум по коме се право личности и право интелектуалне својине разликују јесте на пољу аутономије воље – односно, да ли се заштита сваког од тих права јавља самим постојањем особе или се мора затражити. Наиме, како би се лик, глас, потпис, лично име и остали аспекти личности заштитили, односно како би им правни систем пружио одговарајућу заштиту, није неопходно никакво делање појединца – таква врста заштите се стиче *ex lege*. Међутим, право интелектуалне својине се мало разликује. У правним системима земаља потписница Бернске конвенције аутори и интерпретатори стичу одређена права самим чином стварања свог дела које је предмет интелектуалног добра, па самим тиме и одговарајуће заштите. Ипак, одређене препреке постоје, ако ишта онда у чињеници да не могу сва интелектуална добра бити предмет заштите

---

53 T. Ahmad, S. R. Swain, *op. cit.*, 9.

54 B. P. Keller, „Condemned to repeat the past: The reemergence of misappropriation and other common law theories of protection for intellectual property”, *Harvard Journal of Law & Technology*, 11/2/1998, 401.

55 B. A. Lee, „Making sense of ‘Moral Rights’ in intellectual Property”, *Brooklyn Law School Legal Studies Research Papers Accepted Paper Series, Temple Law Review*, Research Paper No. 261, 2012, 75 и 80 – 82, www.ssrn.com/abstract=200575, приступљено 10.06.2017..

путем права интелектуалне својине, већ само она која испуњавају услове о којима је већ било речи. Са друге стране, у англосаксонском систему, ауторско право, односно копирајт (енг. *Copyright*)⁵⁶ некада се могао стећи искључиво путем регистрације код надлежног органа, мада је тај систем у последњих двадесетак година укинут приступом и тих земаља Бернској конвенцији.⁵⁷ И поред тога, у споровима о ауторском праву свакако да помаже уколико је неко дело регистровано, што се не може десити у случају када се право штити путем права личности јер се она не могу регистровати. Такође, таква регистрација се мора одабрати, па самим тиме следи да је разликовање овде у томе да право интелектуалне својине, иако не нужно обавезно да се „одабере” како би постојало, ипак пружа, условно речено, јачи степен заштите у случају регистрације.

Други критеријум јесте по питању самог обима заштите, односно оног добра којем се она признаје. У случају права личности заштита се пружа на бланкетан начин, односно сваком оном личном добру које законодавац може означити као вредно заштите. Лична права се врло широко дефинишу, додуше, а са намером да заштите све оно најтешње везано за личност појединца. Интелектуална добра којима се признаје заштита путем права интелектуалне својне су далеко мање бројна од оних које штити право личности, а из разлога што морају претходно испунити одређене услове.⁵⁸ Наравно, право интелектуалне својине признаје и ауторима и интерпретаторима одређена личноправна овлашћења те се може приметити одређено преклапање права интелектуалне својине и права личности. Па ипак, вреди напоменути да, у вези с тиме што право интелектуалне својине у свом самом начелном циљу има, посве утилитаран, економски принцип,⁵⁹ сам број интелектуалних добара које се могу

---

56 Ипак, у системима који и даље дозвољавају регистрацију, може бити разлике у правима која се стичу у случају да неко повређује ауторско право, па тако, на пример, у Сједињеним Америчким Државама када је у питању накнада трошкова правног заступања и адвоката. Више о овоме вид. у „Subject matter and scope of Copyright”, доступно на адреси: <https://copyright.gov/title17/92chap1.pdf>, приступљено 10.06.2017.

57 С. Марковић, Д. Поповић, *op. cit.*, 54 и 55.

58 Било да су у питању услови да је ауторско делу оригинална људска творевина у одређеној форми и која садржи духовни садржај, или да је патент само оно техничко решење које поседује одређени степен новости и инвентивног нивоа или привредне применљивости.

59 Ово ограничење, односно разлика, се можда најбоље види у претходно анализираном праву жига и односа са личним именом и ликом, а у којима се заштита признаје само оној ознаци, која може, али не мора имати сличност са ликом особе или личним именом исте, која постоји ради обележавања робе и услуга у промету на тржишту. Право личности, са друге стране, пружа заштиту у свим ситуацијама, па тако и у онима која спадају између права жига, права

њиме штитити је мањи од броја добара којима заштиту пружа право личности. Тиме долазимо до закључка да је следећа разлика између ова два права та што право интелектуалне својине признаје заштиту ужем кругу добара у односу на право личности, па тиме на одређеном броју умних добара која садрже елементе личности постоји само један „слој” заштите. Ипак, у оном делу спектра у коме се преклапају, право личности и право интелектуалне својине пружају појединцима више основа по којима се могу заштитити, а самим тиме и појачану сигурност.

Трећи критеријум разликовања везан је за перцепцију трећих лица, односно лакоћу са којом трећа лица могу бити свесна постојања заштите. Када је у питању право личности не постоји ни један начин на који се оно означава, односно не постоји ни једна ознака која може указати на његово постојање, иако је оно увек пристуно. Ово, с обзиром на чињеницу да су спорови око права личности не толико пропраћени колико спорови по питању права интелектуалне својине,⁶⁰ може довести до тога да трећа лица нису увек свесна постојања права личности, што их ипак не чини ни мало слабијим правним основом заштите, али ни не помаже у повишавању степена превенције повреда од стране трећих лица. Са друге стране, када је у питању право интелектуалне својине, које често може користити ознаке попут „©” (енг. *Copyright*) у случају ауторског дела или „™” (енг. *trademark*) у случају постојања права жига, намеће се закључак да је оно лакше „уочљиво” за лаике. Дакле, следећа разлика између ова два права јесте у лакоћи емитовања сигнала трећим лицима о њиховом постојању, где је могућност идентификације постојања права интелектуалне својине већа, па самим тиме оно води већем степену превенције повреда од стране трећих лица.

Четврти критеријум разликовања ова два права везан је за начин на који се путем њих она решавају ситуације у којима се утврдило да је повреда настала, односно за лакоћу утврђивања начина и висине накнаде. Право личности, са једне стране, просто налаже да се са радњом која води повреди, уколико се она и даље одвија, престане, односно да се она више не сме чинити. Дакле, личноправни захтев ове природе, у случају

на приватност, клевете, ауторских и сродних права и слично. Више о овоме вид. у J. D. Lip-ton, *op. cit.*, 1491 и 1492.

60 Иако овде вреди напоменути да је ситуација са правом интелектуалне својине таква из разлога што су патентни спорови ти који завређују највише пажње јавности, а како се у њима често као стране у спору јављају познате и моћне мултинационалне корпорације попут Самсунга (енг. *Samsung*) или Епла (енг. *Apple*) које су честа „мета” медијских кућа.

права личности, настаје тек у тренутку у коме повреда настане, а никако пре, што је и логично имајући у виду да право личности налаже могућност несматаног уживања личних добара, што је само по себи пасивна радња. Право интелектуалне својине, са друге стране, део својих лично-правних овлашћења прописује унапред, те дозвољава ауторима да на своје дело ставе своје лично име, али и налаже да аутор има право да му се име увек истакне приликом излагања дела, као и да дато дело објаве и да се супротставе његовом недостојном коришћењу и заптитите његово интегритет – дакле, активне радње. У случају у коме се повреда решава путем права личности, са штетном радњом се престаје, али уколико је настала каква штета, на пример репутациона, теже ће се утврдити висина праведне накнаде услед недостатка уједначене праксе из ове области. Са друге стране, право интелектуалне својине не само што има богатију праксу, него што су и повреде које настају у вези са претходном наведеним личним овлашћењима аутора лакше „мерљиве” услед чињенице да најчешће настају и посматрају се у тржишном контексту.⁶¹ Дакле, главна разлика по овом критеријуму јесте управо у лакоћи уочавања и одређивања последица штетне радње, али и у одређивању адекватне и правичне накнаде оштећеном појединцу.

Пети критеријум везан је за трајање заштите коју ова права пружају, односно трајање права личности и права интелектуалне својине. Право интелектуалне својине, захваљујући практичној универзалности Бернске конвенције, има јасно и устаљено трајање својих института, па су тако ауторско право и право интерпретатора ограниченог трајања, односно седамдесет година након смрти аутора односно интерпретатора.⁶² Права личности, са друге стране, немају такав век који је свуда у свету исти, па тако у једном правном систему могу престати самом смрћу особе, док у неком другом правном систему могу трајати и после смрти. Предност у овом случају, у смислу јасноће и јачине правног основа заштите, има право интелектуалне својине, а како оно практично у сваком правном систему света има исто трајање па су самим тиме и његови ефекти предвидљивији. Право личности, са друге стране, често зависи од

---

61 Репутација књижевника или певача имају далеко јасније економске последице по њихово финансијско стање, него што је то случај са, рецимо, радником у фабрици или преводиоцем. Тако, репутација има другачије последице и вредност за различите појединце, па се и у неким случајевима лакше може „измерити” њен утицај и проценити штета која настаје њеним каљањем.

62 С. Марковић, Д. Поповић, *op. cit.*, 79 и 87.

воље законодавца одређене државе, што може бити мање предвидљиво, компаративно гледано, у односу на право интелектуалне својине.

Шести критеријум разликовања ових права везан је за ситуацију у којој је важна чињеница смрт појединца. У случају права интелектуалне својине, где је трајање ауторског права и права интерпретатора ограничено на трајање од седамдесет година након смрти аутора односно интерпретатора, одговарајућа имовинска овлашћења прелазе на наследнике или одговарајуће културне институције у случају непостојања наследника. Личноправна овлашћења, пак, трају неограничено, а о њима се, по истеку рока трајања имовинскоправних овлашћења, старају претходно поменуте установе културе или удружења аутора из области културе, науке и уметности.⁶³ Право личности, са друге стране, слично као и у претходно поменутом критеријуму, разликује се од државе до државе. Тако, у неким правним системима права личности прелазе на наследнике док се у другима гасе са смрћу појединца. У сваком случају, право личности је мање предвидиво, опет, у односу на право интелектуалне својине, али управо због тога дозвољава и више фелскибилности уколико се претходно пажљиво одабере правни систем који ће регулисати ситуацију након смрти појединца.

Ипак, када се погледа целокупна анализа, може се закључити да појединци на свом располагању, између права личности и права интелектуалне својине, имају јаку и основану заштиту. Сагледано кроз призму компјутерски генерисаних ликова и интерпретација, дигиталних напредака и све бржег технолошког развоја који могу, како се чини, да стварају „ни из чега”, највећи степен заштите и даље имају они појединци који имају приступ највећем броју информација, средстава за финансирање заштите путем унајмљивања искусних и вештих правних заступника, а и који се, макар донекле, разумеју у технологију. Ипак, право интелектуалне својине и право личности ни по једном критеријуму не инхибирају једно друго, те у већини ситуација пружају појачану заштиту, преваходно из разлога преклапања дела обима интелектуалних добара која штите, али и чињеница да у већини ситуација постоје *ex lege* те да не зависе од информисаности појединаца и њихове свести да им заштита треба.

6. Закључак

Технолошка револуција не престаје и не постоје знаке да ће престати у било ком тренутку у блиској будућности. Компјутерска испо-

---

63 *Ibidem.*

моћ при обављању послова, дигитализација и тенденција ка механизацији послова је свеprisутна, мада је некако одувек деловало као да ће заобићи, барем на дужи рок, оне послове који се сматрају уметничким и креативним. Ипак, када се погледа неколико последњих година, када се размотри чињеница да уместо певача могу да наступају холограми, а да уместо глумаца компјутери могу генерисати наступе – могућности злоупотребе расту и постају све реалније. Самим тиме, заштита личности, односно израза исте у виду ауторских дела и интерпретација постаје све озбиљнији и чешћи задатак модерног права.

Комликовани приступ различитих правних система додатно чини целу ситуацију проблематичном, више, додуше, по питању права заштите личности него по питању права интелектуалне својине. Једна од понуђених идеја која се овде, потенцијално, може применити јесте ситуација у којој правни следбеници имају право да одбију или дају сагласност за искоришћавање лика, имена, гласа и осталих права личности преминуле индивидуе, али да остварују право на то само уколико подносе захтев за то након истека извесног временског периода, на тај начин осигуравајући вољу радњу којом се јасно ставља до знања да имају интерес у томе.⁶⁴

У сваком случају, како год да се даље развијају правни институти, који морају пратити неминовни развој технологије, остаје да у сваком интелектуалном добру, односно изразу личности, које појединац створи остаје део њега и његовог идентитета те да свака штета и бесправно коришћење, измена, уништење или промена тог добра доводи до личне штете.⁶⁵

Иако нема велике разлике када је у питању критеријум слободе избора, односно да ли се појединац мора одредити за заштиту путем одговарајућих права – ипак је право личности прилагођеније већини људи с обзиром да већина није информисана о свим аспектима права интелектуалне својине. Иако оба права *ex lege* пружају заштиту, право интелектуалне својине ипак „пати” од тога што је основ за њега на суду јачи уколико постоји одговарајућа регистрација, бар у неким правним системима, за ауторско дело, односно жигом заштићену ознаку. Највећа разлика је у обиму добара којима ова права пружају заштиту. Иако на први поглед може деловати као да дискрепанца која постоји између пра-

64 R. Spoo, „Ezra Pound’s Copyright Statute: Perpetual Rights and the Problem of Heirs”, *UCLA Law Review*, 1775/2009, 1829.

65 D. D. Troutt, „I own therefore I Am: Copyright, Personality and Soul Music in the Digital Commons”, *Rutgers School of Law Newark*, research paper series paper No: 049, 4, 16, 52 – 54; www.ssrn.com/abstract=1462344, приступљено 10.06.2017.

ва личности и права интелектуалне својине води слабијој заштити, заправо је другачије. Наиме, како право личности признаје заштиту шиροј групи добара, самим тиме у оном обиму у коме долази до „пресека” са интелектуалним добрима којима заштиту признаје право интелектуалне својине појединци могу очекивати појачану заштиту, односно заштиту по више основа, па самим тиме и већу сигурност.

Што се тиче поређења по јасноћи постојања права, односно вероватноћи идентификације постојања права од стране трећих лица, право интелектуалне својине представља *de facto* јачу заштиту у односу на право личности. Ово, из разлога веће свесности јавности о постојању права интелектуалне својине уопште, најчешће јер су патентни спорови добро медијски испраћени. Такође и из разлога постојања ознака које појединци могу користити на својим интелектуалним добрима на којима имају признату заштиту права интелектуалне својине. Ово све води јачој заштити права интелектуалне својине, у смислу превенције трећих лица да чине повреду, међутим право личности такође остаје „у оптицају”.

По питању наканде, право интелектуалне својине води јаснијем, односно лакшем, утврђивању постојања повреде, а затим и одређивању правичне накнаде, најчешће из разлога богате праксе, али и тржишног контекста у коме се најчешће посматра. Када се упореде по критеријуму трајања, али и томе шта се дешава након смрти појединца коме су ова права признавала заштиту, право интелектуалне својине и право личности манифестују сличне разлике. Са једне стране право интелектуалне својине има униформно трајање, бар када су у питању ауторско право и право интерпретатора, а захваљујући универзалности Бернске конвенције – па је самим тиме временска компонента предвидљивија. Са друге стране право личности зависи далеко више од правног система у коме се посматра, а такође, следствено томе, много зависи и од воље тренутног законодавца, што води мање предвидљивој временској компоненти, али дозвољава више слободе појединцу да пажљивим планирањем одреди чије право се има сматрати меродавним у овом случају.

Када се сагледа у потпуности, право интелектуалне својине и право личности пружају, најчешће, појачану заштиту личних добара, односно интелектуалних добара, а у ситуацијама у којима се не „поклапају” пружају ширу заштиту, тиме сужавајући простор за настајање повреда којима се не може успротивити. Ипак када се узме у обзир да је технолошки напредак експоненцијалан, те да се велики скокови догађају често, може се замислити ситуација у којој и постоји шанса за неку нову врсту

повреде, као што је то коришћење компјутерски генерисаног лика или интерпретације.

Andrija ĐONOVIĆ

**USING ANOTHER PERSONS COMPUTER GENERATED
APPEARANCE AND INTERPRETATION: BETWEEN INTELLECTUAL
PROPERTY RIGHTS AND PERSONALITY RIGHTS**

Summary

One of the most characteristic traits of modern times is the fact that technology permeates all areas of life. Technological advancements ease doing business in all areas of work, including cultural work. The exponential growth of potential technological applications comes with problems, however, one of which is the emergence of computer-generated imagery of a person's appearance and interpretations. CGI characters and interpretations are most often used in movies, as special effects, but also find their way to be used in the music industry – at concerts and albums. Usage of these CGI works does not seem adequately regulated, at first, via intellectual property laws. While it may be able to claim that this type of use is illegal in case it is done without the consent of the individual whose appearance/interpretation is being used, it is also arguable that a CGI work thusly created is, in itself, a new work in terms of intellectual property, and that its creator warrants protection in this regard. Areas of law that clearly intersect in the case at hand are intellectual property and personality rights. The purpose of this paper is to compare and contrast these areas of law, as well as the protection that they provide, per several clear criteria. The goal is to prove that these legal institutes are complementary, that is to say, that they provide enhanced protection to individuals, in areas where they overlap, and „wider“ protection where they do not. In order to more precisely depict the issue at hand, we will use several picturesque examples of late.

Keywords: *Computer generated characters; Interpretations; Personality rights; Intellectual property.*